

1. csoport: AZ AKROPOLISZ

Görögország szinte számos hasonló együttes található, de méretei és kivitelezése miatt az athéni Akropolisz kitüntetett helyet foglal el közöttük.

Periklész korában épültek a következő építmények:

Parthenón: a szűz Pallasz Athéné temploma, a világ egyik legismertebb ókori épülete.

Niké temploma: a győzelem istennőjének szentélye, a ión építészeti stílus egyik gyöngyszeme.

Dionüosz színház: az Akropolisz déli lejtőjén.

Az Akropoliszt a perzsák romba döntötték, s Periklész volt az, aki az V. század közepén kezébe vette az újjáépítést. A város aranykora is ekkorra (i.e. 460-430) esett. Az idegen hódítók fölött diadalmaskodó Periklész, Athén politikai vezetője szorgalmazta a templomegyüttes felépítését városvédő Athéné istennő dicsőségére.

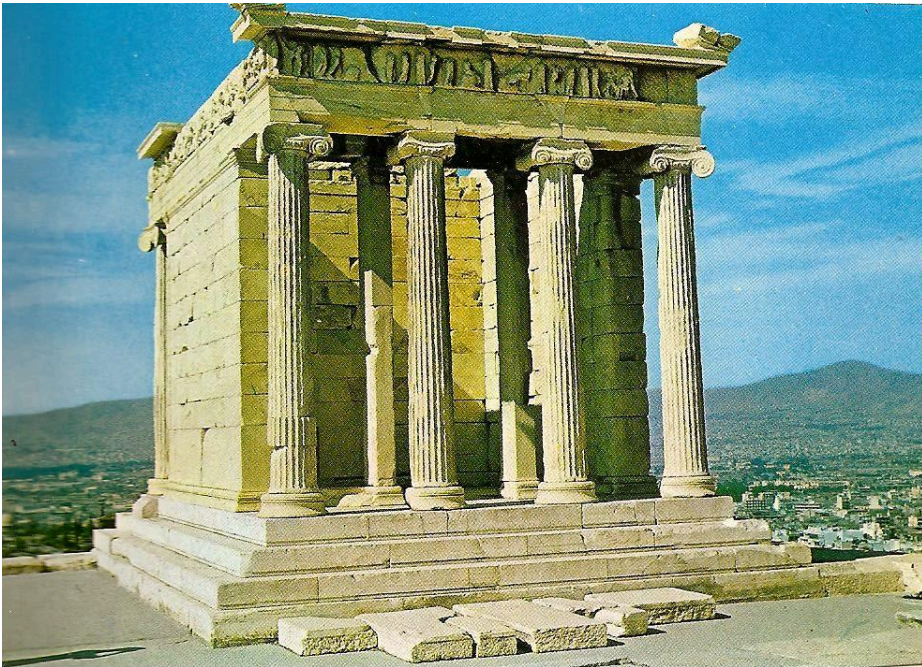
Az Akropoliszt Pheidiasz, a legtöbbször tartott ókori szobrász (ő alkotta a hét csoda közé tartozó Zeusz szobrot is), és két híres görög építész tervezte és építtette föl. Periklész szándéka túlmutatott egy szimpla győzelmi emlékmű létrehozásán: olyan kulturális, vallási és állami központot akart kialakítani, ami felülmúlja más görög poliszok jelentőségét és Athén erejét hirdeti.

A három hektáron elterülő Akropolisz végleges formájában többek között a következő elemekből áll: Parthenón a központi épület, Athéna Parthenosz, a Szűz Athéné temploma. A főtemplom kilenc évig, i.e. 447-438 között épült precízen faragható márványból, gazdag szobordíszei i.e. 432-re készültek el. Az Akropolisz része a győzedelmes Athénének, Nikének szentelt templom is, a Kallikratész tervezte épület a jón stílus egyik legszebb képviselője.

A világ egyik legismertebb, építészeti rendkívül kifinomult, máig fennmaradt ókori építménye az UNESCO (az ENSZ tudományos, kulturális és oktatási szervezetének) jelképe, valamint a világ újkori csodái közül bekerült a 21-ek klubjába is.

Akropolisz

Niké temploma

Parthenón

Dionüszosz színház

2. csoport: Ókori görög építészet

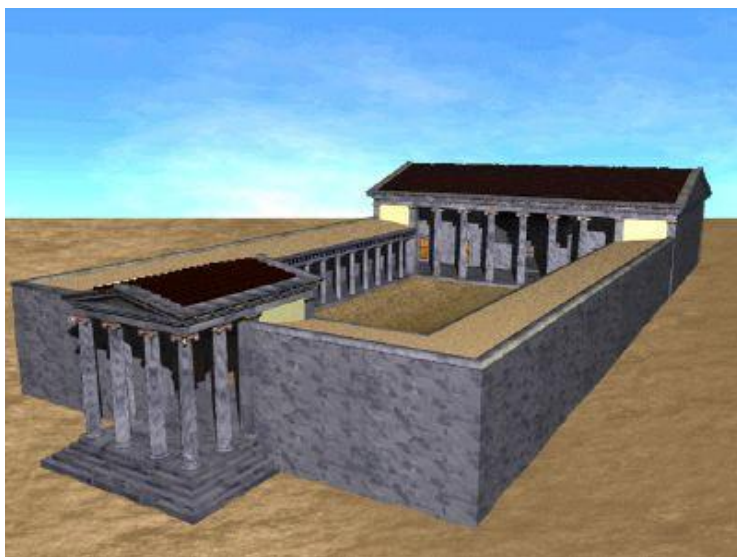
A vallás szabta meg a görög építészet főbb művészi feladatait. Ennek szolgálatában álltak a templomok, a vallásos jellegű versenyjátékok építményei és a vallási ünnepek kereteiből kinövő színházak (*theatron*).

A görög templom az istenszobor őrzésére épült, nem tömegek befogadására. Az oltár különálló egységet képezett, akár hatalmas méretet ölthetett. Az eredetileg egytermes épületet kívülről oszlopsor övezte. Létezett körtemplom is.

Az oszlopfajták közül az alap a **dór** volt, a férfias, robusztus hatást keltő. Ez a férfitest arányai szerint készült, lábazat nélkül. A **jón** (ión) a női test arányai szerint épül fel, az oszlopfőn csigafejezet: kettős spirál található (*voluták*). Kallimakhosz szobrász-építész később feltalálta díszesebb **korinthoszi**t. Ennek oszlopfője alsó részén akantuszlevelek futnak körbe, fölül központi pálmatest foglal helyet.

A Kr.e.450–400 közötti építészet csúcsteljesítménye a periklészi Athén Akropoliszán emelt épületek. A klasszikus korban jelentek meg a tornacsarnokok (*gümnaszion*), a versenypályák (*sztadion*), valamint a ló- és kocsiversenyek építményei (*hüppodrom*). Fontos emléképítmények születtek síremléknek, háborús vagy versenygyőzelem megörökítésére. A sírokat feliratos kőtáblával (*sztélé*) jelölték.

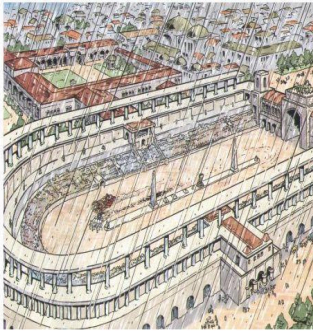
A klasszikus korszaktól szabályozták városépítést, derékszögű úthálózatokat építettek középpontjukban agorával. Helyenként csatornáztak, a várost védfallal vették körül.

Gymnasion (tornacsarnok) ahogy az ókorban kinézhetett és ami ma látható belőle

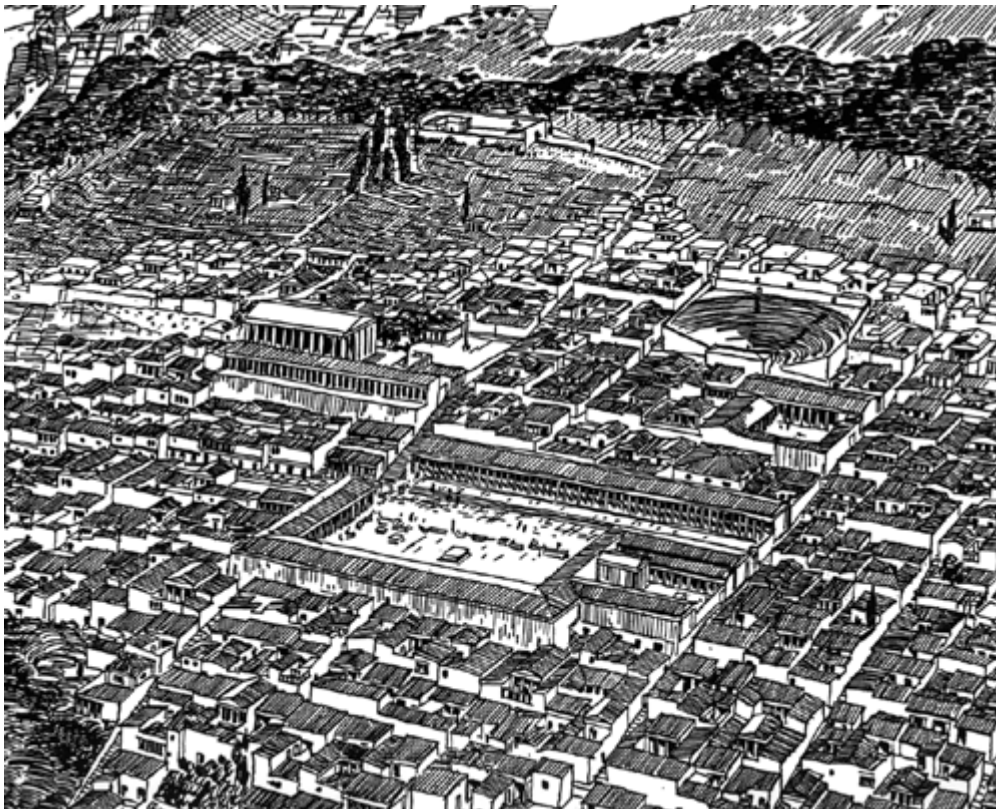

● ● ● | ló- kocsihajtó versenyek helye
(hippodrom)

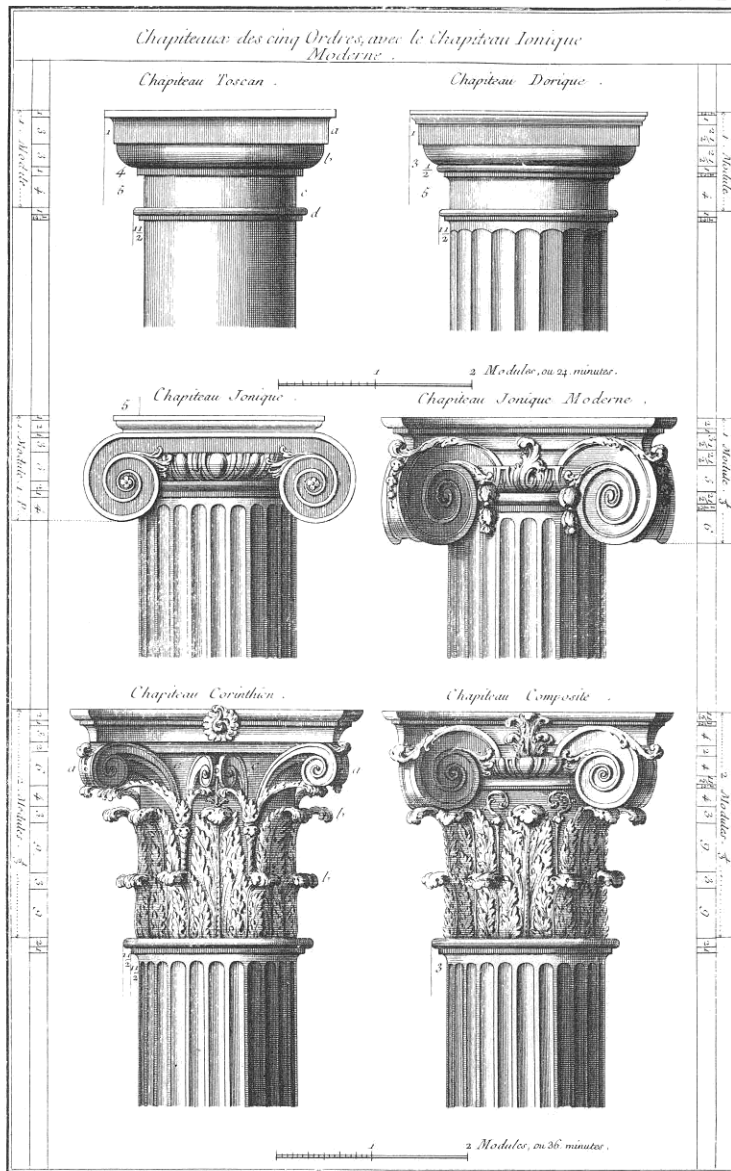

Ló- és kocsihajtó versenyek helye (hippodrom)

Sztélé

A derékszögű úthálózat

Architecture.

Oszlopfők (dór, jón, korinthoszi)

3. csoport: A görög szobrászat

A görög képzőművészet legjelentősebb ránk maradt emlékei a szobrok és domborművek. A szobrászat fő témája a ruhátlanul ábrázolt emberi alak. A klasszikus kor szobrászata a valóság hű ábrázolására törekszik, és az emberi est harmonikus arányait keresi. Ennek a kornak legnagyobb szobrásza Pheidiasz.

A görögség az isteneit is a saját képére alkotta, templomaikat is saját otthonainak mintájára tervezték.

A geometrikus korszak: műalkotásait jellemző egyenes vonalakról, lineáris jellegéről kapta.

A **klasszikus kor** szobrászai az emberi test harmonikus arányait keresték. A görög templom szerves alkotóeleme lett a szobormű. Arány és kiegyensúlyozottság, derű és mértékletesség jellemezte az alkotásokat, (az ember a mérték mindenek). Számukra a test szépsége erkölcsi értékkel párosul. Fontos volt számukra az egészség és a mozgás, kedvelték az atlétikát; az olimpiai játékok győzteseit megformázták, s testük mintául szolgált a férfialakok megalkotásához. A kor híres szobrásza volt Pheidiasz és Miron.

Híres szobrok: Miron: Diszkoszvető, Milói Vénusz, *Szamothrakéi Niké* és a *Laokoón*-szoborcsoport.

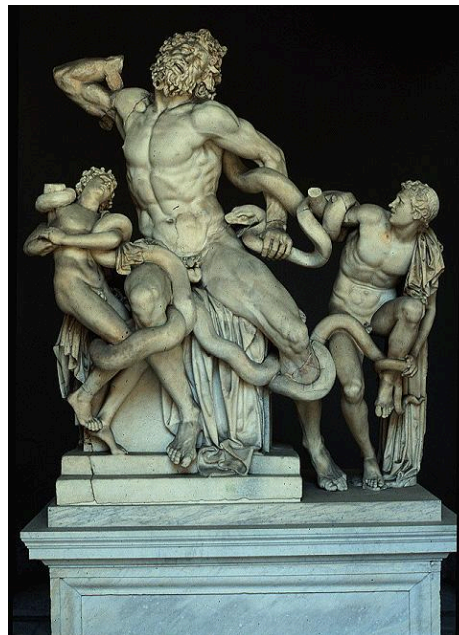
Milói Vénusz

Miron: Diszkoszvető

Szamothrakéi Niké

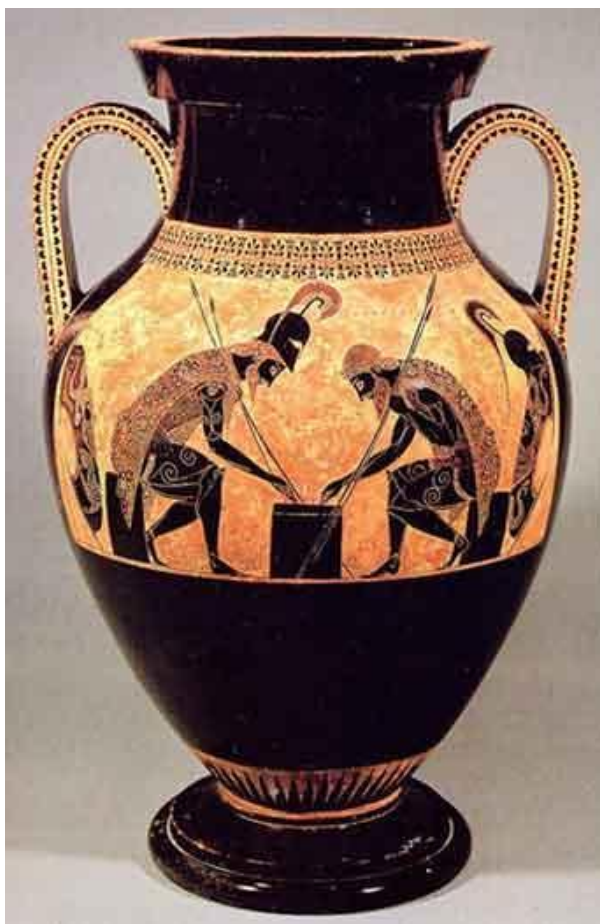
Laokoón-csoport

4. csoport: A görög festészet

A megmaradt alkotások közül, mivel a görög falfestészetről is csak a római kori másolatok maradtak fenn (a szobrok, épületek festése ugyancsak eltűnt) legfontosabbak a festett vázák. A vázaképeket a korai *geometrikus* stílus jellemezte (i.e.8. sz.): a korábbi nagy fekete felület és a körökkel díszítés háttérbe szorult. Szigorú geometrikus rendszerben geometrizálták az állat- és emberalakokat is. A figurális ábrázolás iránti érdeklődés (temetések, csaták, felvonulások) a gazdag athéniak sírját monumentális vázával jelölő ún. Dipylon-mesternél erősödik fel, hogy a Kr.e.8.sz. végére az új stílus főszereplői emberek és istenek legyenek. Kr. e. 700 körül vezetik be a *fekete alakos* technikát: az alakokat a váza világos agyagfelületére festették fekete festékanyaggal, erre karcolták az anatómiai részleteket és a drapériát. Sok minden megmaradt a készítési technikájukról: a férfi alakokat feketével festették a váza vörös alapjára, a nők bőrét fehérre. A Kr.e.530-as időszakra már a váza háttérét festették feketére, s az alakok ebből emelkedtek ki hatásosan: *vörös alakos* vázák váltak jellemzővé (i.e.6-5. sz.), amelyek jobban tudták érzékelteni a térbeliséget is.

A festészetben híres csaták, legendás események díszítik az athéni Színes Csarnokot (*Sztoa Poikilé*), Pheidiász (unoka)öccse, Panainosz a marathoni csatát festi oda (Kr.e.460 körül), majd politikai eseményt fest az istenek szentélyébe: Göröghon és Szalamisz megszemélyesített képét az olümpiai Zeusz szobrához(!). Az *érett klasszikus* korban (Kr.e.450=400) Apollodórosz athéni festő a monumentális festészetben már bevezeti az árnyékfestést, azaz árnyékolást, ami a fehér alapú vázafestészetben vonalkázott felülettel hivatott az árnyékot ill. térbeliséget érzékelteni.

Néhány fontos emlék: Exekiasz: *Akhilleusz és Aiasz kockajátéka*

Exekiasz: *Akhilleusz és Aiasz kockajátéka*

Geometrikus váza

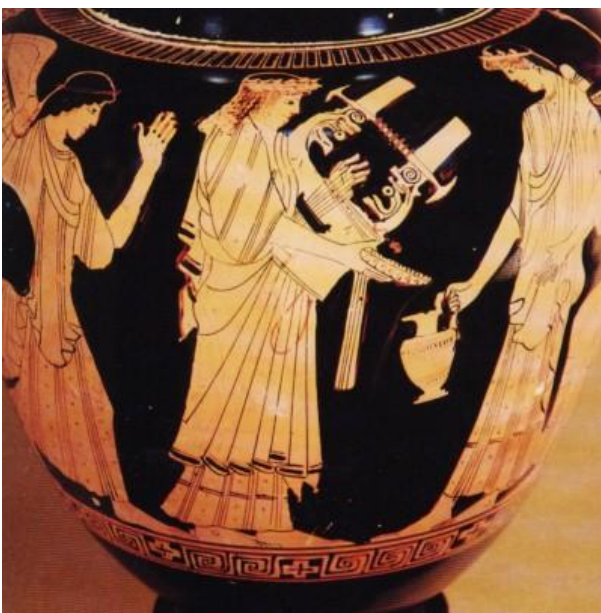
5. csoport: A görög zene és mozgáskultúra

A zenét nagy becsben tartották, tanulmányozása a nevelődés fontos része, hat a lélekre, a jellem alakulására. Mintegy húsz lejegyzett töredék maradt. A zene alapvetően egyszerű, a legfontosabb műfajok egyike a *dithürambosz*: a kórus énekelte megzenésített szöveg Dionüszosz tiszteletére, amit a dupla nádas fafűvós *aulosz* kísért. Ezekből a bonyolultabb és dramatikusabbá váló kardalokból fejlődött ki a görög tragédia. Szólóelőadásként, pl. a homéroszi eposzokat *lyrakísérettel* énekelték vagy recitálták; ezen húros hangszer kéznél tartott fajtája volt a *kithara*. Önálló hangszeres zenének nem találtak nyomát, de játszottak ütő-, rézfűvós, fafűvós és húros hangszereken. Ktészibiosz a Kr.e.250 körül *hidrauliszt*, víziorgonát alkotott.

A művészetek sorában meg kell említeni a fejlett görög mozgáskultúrát, amelyről domborművek és vázáképek tanúskodnak. A mindenséget az Erósz (Összeretet) működése hozta létre, ennek kozmikus tükörképe a csillagrendszer harmonikus mozgása az égbolton, s az élőlények örömtánca, a körtánc, a *chorosz* a földön.

Lyra

Kithara

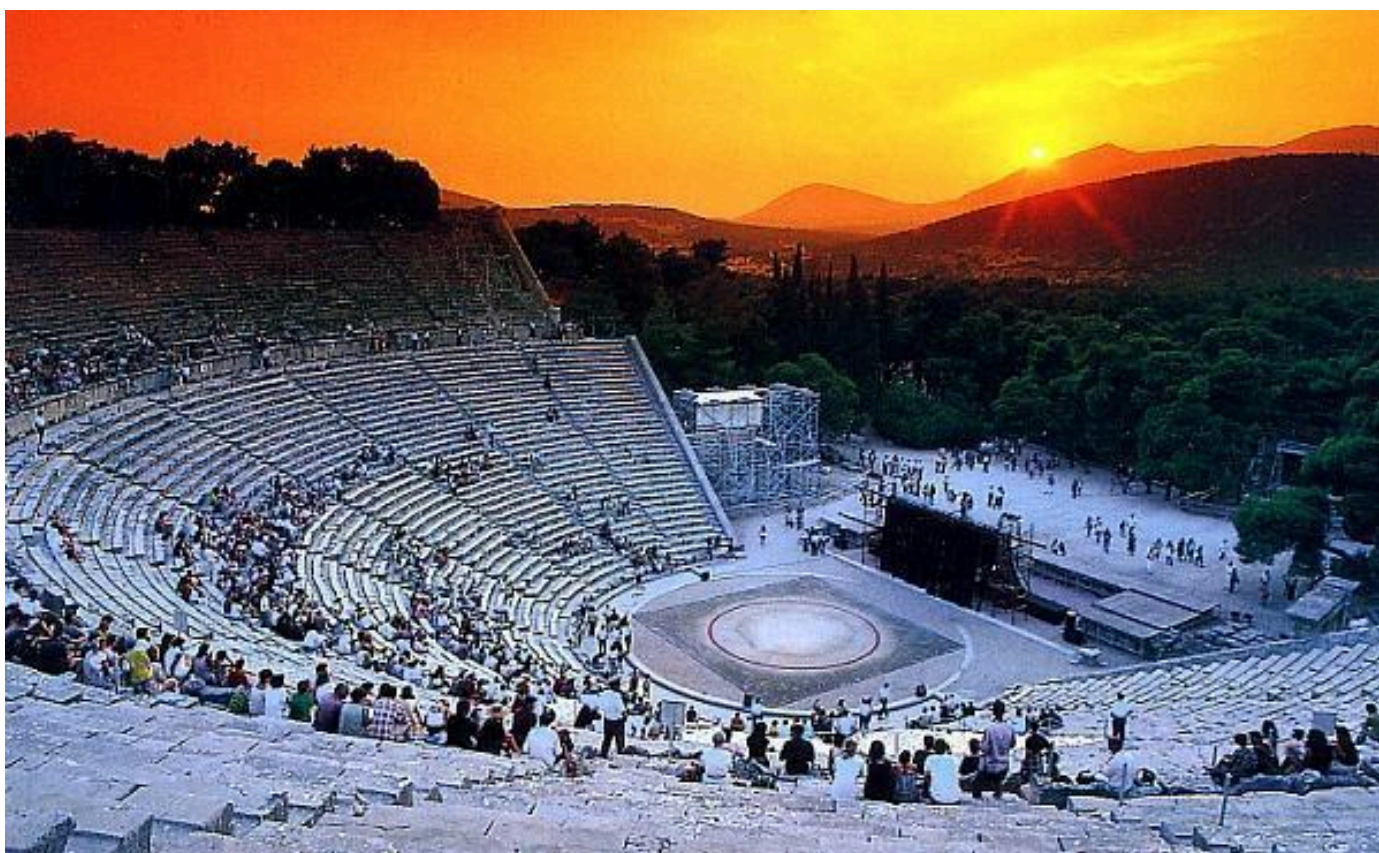
Aulosz

6. csoport: A görög színház (*theatron*)

A *theatron* (ahonnan látnak) a Dionüszosz (a bor, a jókedv és a mulatozás istene) kultuszából kinövő ünnepek színhelye, ahol tragédiát és komédiát, adtak elő; de a zenei versengés (*agón*), sőt a 3. századtól a népgyűlésnek is helye.

Az ókor legépebben fennmaradt, a 15 ezres befogadóképességű, 118 m átmérőjű epidauroszi színházából is következtethetünk az egykori szervezetre, amelyben a nézőtér és a színházi épület nem volt építészetiileg összekapcsolva.

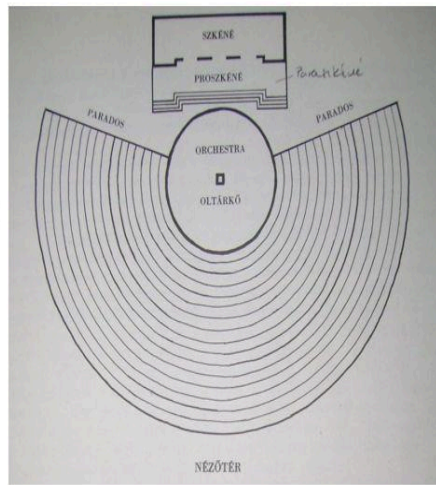
A görög színházat nappali előadásra szánták, és általában tölcészerűen hegyoldalba vágták, ami kitűnő akusztikát biztosított. Három fő része: a kerek, 10-15 m sugarú *orkhésztra* (a tánc tér), közepén az isten oltárával (*thümelé*); ezt három oldalról körülzárja a *theatron* (vagy *parados*, a nézőtér); a negyedik oldalnál az eredetileg csak ideiglenes, öltöző- és színházi eszköztár épület, a *szkéné*(=sátor). Ezt a későbbiek során lapos tetejű, kétoldalt oszlopcsarnokkal ellátott kőépítménnyé alakították, ez lett pl. a palota színhely, rajta a cselekménynek s rangoknak (király, vendég, rabszolga) megfelelő ajtókat vágtak. A *szkéné* mögé került a kellékraktár, öltöző. Az isten képében fellépő színész a *szkéné* tetején erkélyszerű nyílásban jelent meg, egy emelődaru gépezetének segítségével.

Az epidauroszi színház

33. A görög színház felépítése

- Oltárkö
- Orchester
- Szkéné (sátor)
- Proszkéné, paraszkéné
- **Paradosz** – két út, egyik a városból ki-vak jós, király haza; másik városba, városlakók KARA
- **nézőtér:** domboldalba vájt lépcsők, fával erősítve; kőből.
- Első sorban márvány trónusok a bírácnak
- **Közönség-** férfiak, szegények is
- Előadás: nappal sötétedésig.

A görög színház felépítése